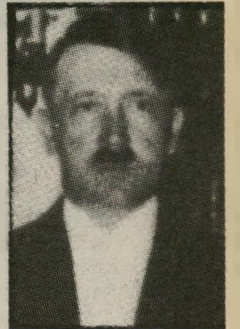

היום לפני 50 שנה

השבוע חי העולם כולו בצל מאורע, ששינה את פני המאה ה-20: פרוץ מלחמת העולם השנייה. כל מי שחי אז שאל את עצמו השבוע: היכן הייתי באותו רגע?

אני זוכר היטב היכן שמעתי על התחלת המלחמה. גרתי אז ברחוב ריונונג, מול הבית שבו שוכן עתה קפה כסית. להוריי היתה שם מכנסה בחנות. מאחורי החנות היה מעין כוך, כלי שרתים וכלי איורור, ושם גרתי יחד עם אחי. לא מלא לי עדיין 16 שנים. היינו נעיים. הייתי פקיד אצל עורך-דין, והרווחתי את לחמי בצמצום. את המשכורת — שלוש לירות ארצישראלי — ליות "מסרתי כמובן להוריי, שאצלם אכלתי.

היטלר

מול הכוך, בבית השכן, גרו שתי בנות, והשתדלנו מאוד לעשות עליהן רושם. זה היה קשה, כי הייתי אז חבר באירגון הצנאי הלאומי, והייתי מצווה על כל כללי הקונספריציה. לא קל להשוויץ ברבר שאתה שומר אותו בסוד כמוס. השתדלתי להיות מיתורי. מובן שמעולם לא דיברתי איתן. מופקני אם ככלל שמו לב לקיומי.

באחד בספטמבר 1939 — עשרה ימים לפני יום-הולדתי ה-16 — ידענו שמהו גודל מתרחש. המשבר סביב העיר דאנציג הגיע לשיאו. אך איכשהו קיוונו עדיין שגם משבר זה יחלוף, כמו משברים קודמים — סיפוח אוסטריה, הסכסוך מינכן, הפלישה לצ'כוסלובקיה — מבלי שיקרה הרבר הנורא מכל.

וזמן קצר לפני-כן כתב זאב ז'בוטינסקי מאמר, ובו קבע נחרצות שלא תהיה מלחמה. כליהנשק המודרניים הם כלי-כך נוראים, כתב, עד כי לא תתואר מלחמה רחשה. אני הייתי ספקני יותר, כי בניגוד לז'בוטינסקי הבנתי את הנאצים. ראיתי אותם כמו עיניי, כאשר עלו לשלטון. ידעתי מי זה אדולף היטלר.

אחרי-הצהריים, אולי לפנות ערב, עברתי ברחוב ריונונג ליד קפה ביתן (גרמה לי שזה היה שמו גם אז). מכשיר-הרדיו פעל, ומישהו רגל להגביר את הקול. עצרתי לידו ושמעתי את קולו של נוויל צ'מברליין, שהכריז כי בריטניה הגדולה נמ' צאת עתה במצב של מלחמה עם גרמניה, אחרי שהארון היט' לר סירב להיענות לאולטימטום הבריטי ולהחזיר את כוחותיו משפליין.

האם הייתי ער לגודל הרגע? בוודאי. ידעתי שמהו גודלי מתרחש, אם כי לא העליתי על דעתי, באותו רגע, שהמלחמה תימשך שש שנים, ושתבלע 45 מיליון חיים, ובניניהם חי אחי, שהתגייס לצבא הבריטי. לא העליתי על דעתי שהמלחמה תבלע גם את חייהם של שישה מיליון יהודים, ובניניהם כל בני-מישפחתי שנותרו בגרמניה.

גולדתי חמש שנים אחרי תום מלחמת-העולם הראשונה, והיא היתה בשבילי תמיד "היסטוריה", משהו שקרה "לפני שגולדתי". נרמה לי שמלחמת-העולם השנייה אינה "היסטוריה" גם עיניי מי שגולד אחריה — ולוא רק בגלל השואה, שנשארה מציאות נוראה גם בימינו.

כשהילד

הוא מיפלצת

כל סטייה מן הנורמות האנושיות המקובלות יוצרת גם סטייה מן הנורמות הלשוניות.

אינני יודע מדוע זה כך, אבל ראינו זאת פעמים רבות. מיקרה קיצוני: כאשר עם שלם לוקה בטירוף, כמו הגרמנים בימי השילטון הנאצי, הוא משנה את שפתו. עכשיו מוציאים בגרמניה פסרים על "השפה הנאצית".

מיסטריום קולוניאליים רבים המציאו שפה משלהם. יתכן שזה נובע מהרצון להסתיר את האמת, להסוות אותה, לעקוף אותה. אין רוצים לקרוא לילד בשמו, כאשר הילד הוא מיפלצת.

כל זה עלה על דעתי שוב כאשר הקשבתי לדבריו של סגן-אלוף (מיל') יאיר קליין בטלוויזיה. הקשבתי בשני מישרים — במישור הפוליטי-הגיגי ובמישור הלשוני.

מסתבר שיש סלאנג של שכירי-חרב, שהוא עיוות של ה"סלנג של צה"ל".

הנה מישפט: "אדם אחר לא התקבל לאירגון הזה, כ"א שר האירגון הזה נתמך בהסכמה שבשתיקה עליידי ממשלת-ק"ר לומביה".

לפי אכרסם אבן-ששון, המילה "כאשר" פירושה "כמו ש..."

(כאשר עשה, כן ייעשה לו) או "בשעה ש..." (כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל).

בפי קליין ודומיו, המילה אכרה משמעות זה. היא פשוט באה במקום נקודה או ורטהבור. כאשר אין יודעים איד לסיים מישפט אחר ולהתחיל במישפט שני, שמים באמצע את המילה "כאשר".

אין קשר בין "אדם אחר לא התקבל לאירגון זה" ובין "ה" אירגון הזה נתמך עליידי הממשלה בהסכמה שבשתיקה". אלה הן שתי קביעות נפרדות.

"היינו שם ארבעה מדריכים כ"א שר האימון עצמו נערך שם בשטח, נערך ליד מחנה צבאי". קליין לא התכוון לומר שבשעה שנערך האימון ליד המחנה הצבאי, היו שם ארבעה מדריכים. פשוט אין קשר בין שתי הקביעות: היו לחברה ארבעה מדריכים בקולומביה, והאימון נערך בקיבת מחנה צבאי. גם השימוש במילה "מול" מעניין. לפי אבן-ששון, "מול" פירושו "נוכח, נגד, לעומת".

אדם עומד מול אויב. פניו אל האויב, פני האויב אליו. אבל בפי קליין ושות', המילה הסתובבה כ-180 מעלות.

קליין: "בסוף השבוע הימייספורט היו מול הצבא". לא, הם לא שיחקו כדורגל או כדורסל נגד הצבא. הכוונה היא שזה קרה ליד הצבא.

ושוב: "לא היה אישור לעבוד מול גופים רישמיים. לעבוד

אורי אבנרי

יומני אישי

מול גופים אורחיים לא הייתי צריך אישור ממישרד הביטחון".

זה כוונת מכונינה עובדתית וחוקית, אבל זה כוונת עוד יותר מבחינה לשונית. קליין התכוון לומר שהיה צורך ברשיון כדי לעבוד בשיתוף עם הממשלה, אך לא כדי לעבוד עם גופים אורחיים.

וכך בלחה: "אני עובד אך ורק דרך אישורים של מישרד הביטחון מול גופים פרטיים, ואני עובד ללא אישור מול גופים אורחיים... החברה שלנו מצויה בריש גלי שהיא תעבוד מול כל אירגון שהוא ימני, מול כל אירגון שנלחם בגרילה".

הכוונה היא כמובן להיפך: החברה תעבוד עם כל אירגון ימני, מול כל אירגון-גרילה".

אין טעם לנתח מישפטים מכוללים כמו "חברה אחת שעבדה, הבינה מהר מאוד את הפרינציפ, הבינה מה הגבול של להמשיך לעבוד שם". הפרינציפ הוא לדבר עברית קלוקלת. אגב, הצירוף "מהר מאוד" מופיע אצל אנשים מסוג זה בכל מישפט שני. חיליה להם להגיד סתם "מהר". לא עוד "במהרה בימינו", כי אם "מהר מאוד בימינו".

כעבור כמה ימים שמעתי בטלוויזיה ראיון עם האלוף (מיל') אורי אור. הוא דיבר עברית פשוטה, יפה ומובנת. הוא מנהל עכשיו את הקרן הקיימת. ולא כנופייה של המאפייה. יש קשר בין הדברים.

עניין של טעם

במלחמת-העולם השנייה, בימים הקשים ביותר לגרמניה, שמע שרה-העמולה יוהן גבלס שעמיתו, הרמאן גרינג, האיש מס' 2 של המישטר, עומד לערוך נשף ענקי בברלין.

גבלס, הנחך הישועים, היה אדם די צנוע, והביזבוז הראוותני של גרינג הרגיו אותו. היו לו הרבה סיבות לכך. ראשית, זה היה רע לתעמולה הרישמית, שהתחננה לפני הציבור להסתפק כמועט, ולחסוך למען החיילים האמיצים בחזית. שנית, זה היה רע למוראל של עיר-הבירה, שגבלס היה אחראי לה גם בתפקידו כגאוליטטר (המנהיג האיוורי של המיפלגה) המקומי.

בימים ההם השתדל גבלס לשכנע גם את הריפולומטים הזרים בברלין להימנע מהצגה פומבית של מותרות. שלישית, יתכן שגבלס, שהיה בעל מוס ברצל, שנא בכלל גינפיריקורים.

על כל פנים, הוא פנה לגרינג וביקש ממנו לבטל את האירוע. גרינג, טייסקרב וגייבור-מלחמה לשעבר, שהיה משוגע למדים מבהקים ולעיסורים, צחק.

"אתה לא מבין את העם", אמר לגבלס, "העם אוהב לראות הפגנה ראוותנית של מותרות אצל מנהיגיו. ככל שחייו אפורים יותר, ככל שהוא נאלץ להסתפק במתעט, כן הוא זקוק

למישהו שיחיה ברמה גבוהה, שיבזבז במימדים גדולים, שניתן לרכל עליו. העם נהנה מזה בעקיפין. הוא יכול לחלום על זה". (אנציקלופדיה בריטניקה, גבלס מן הזיכרון).

אחרי שגניהם התאבדו. גבלס כבונקר של היטלר, עם כל מישפחתו, וגרינג בנירנברג, כשעמדו לתלות.

יתכן שגם דעת בלשאצר המלך, בנו של נבוכדנצר כובש-ירושלים, היתה כדעת גרינג. הוא ערך מישתה גדול לאלף מגדולי ממלכתו. כפי שנאמר, בארמית: "בלשאצר מלכא עבר לחם רב לרבבנוהי אלף ולקבל אלפא תמרא שתה". הוא לקח את כלי הזהב והכסף, ששרד אביו מבית-המיקדש בירושלים, והישקה בהם את נסיכיו, נשותיו ופילגשיו (שגלתה ולחנתה). הם שתו תמרא (יין אדום) ושיכחו את אלוהי הזהב והכסף והנחושת והברזל והאבן.

הסוף ידוע. האצבע כתבה על הקיר "מנא מנא תקל ופרסיין", ובלילה ההוא נרצח המלך. "בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדיא".

מוסר-ההשכל: מל' שמגזים בעריכת נשפיראוהו, סופו רע. עכשיו בא מלקולם פורבס, מציאל-אור עשיר-בנקורת, וערך מישתה עולמי במארוקו. הוא שכר שלושה מטוסי-פאר וכ-600 אורחים, רובם עשירים-חוזשים, שחקנית מוזקנת (אליזבת טיילור) ומוקיון פוליטי (הנרי קיסינג'ר), והסתיח אותם לשם. איש לא יכול היה לטרב. מי רוצה שיגידו עליו שלא היה במישתה המאה?

כל המיסכנים האלה טסו ביום השישי ממקומות מגוריהם בארצות-הברית למארוקו, וחזרו כלעומת שבאו ביום הראשון. בין שתי הטיסות המעייפות נאלצו לשתות, לרקוד, לסקור מיסדר של הצבא המארוקאי, להיות מבריקים (הגברים) ויפות (הנשים).

מה רע בזה? כפי שאמר אחר האורחים: "מה יש? פורבס הרוויח את כספו ביושר — כך אני מקווה, לפחות".

לא, זה לא פשע. זה גם לא חטא. זה רק בטעם רע. וכפי שהוכיח אלוהים במימרים של בלשאצר, גרינג ומארי-אנטוואנט, גם על טעם רע יש עונש.

האיש שלא התאבד

הפרשן ג'וזף אלסופ מת השבוע מוות טיבעי, והוא בן 78. זה הרגיו אותי.

הרגיו אותי שהוא חי עד עכשיו, כשלום ובשלווה. הרגיו אותי שהוא מת מוות טיבעי.

קראתי את מדורו של אלסופ במשך שנים, וכל מילה בו קוממה אותי. כי אלסופ היה הטוען הקיצוני ביותר למען המי-שך מלחמת ויאט-נאם. היתה לו השפעה רבה על הממשלה ועל דעת-הקהל בארצות-הבי-רית.

אלסופ

מילים יכולות להרוג. המי-לים של ג'וזף אלסופ הרגו. אולי מאות, אולי אלפי חיילים אמריקאיים. אולי אלפים, אולי רבבות של אורחי ויאט-נאם — גברים, נשים וילדים.

לא היה גנרל אידיוט, שלא זכה בתשבחות ועטו של אלי-סופ, כאשר הכריז על ההתמוטטות הצפויה ויאט-נאם של ה"התקוממות. לא היה קרב, ש"אלסופ לא הכריז עליו כעל ג"צחון מכריע, העומד לסיים את המלחמה. כאשר נשלחו לווי-

אט-נאם עוד ועוד כוחות אמריקאיים, אלסופ הריע בהתלהב-בות. כאשר הציע הנרי קיסינג'ר להפציץ את הצפון, בעומק".

אלסופ הביע תמיכה קולנית. כאשר תקף ריצ'ארד ניקסון את קאמבוריה הסמוכה, ופתח במחול-השרים שגרם ליותר ממיל-יון קורבנות, אלסופ התלהב.

יש עדיין מחלוקת רבה בארצות-הברית סביב אותה מילח-מה. יש תומכים בדעבר כסירובניקים, שהעדיפו לערוק או לשרוף את הווייט-קונגים. יש המעלים על נס את החיילים הפסור-טים, שמילאו את חובתם ושלחמו כמיצוות ממשלתם הדמוקר-טית.

אך אין עוד ויכוח עלי-כך שהמלחמה ההיא עצמה היתה תועבה, שהיתה חסרת-מטרה וחסרת-תחלת מלכתחילה. אי-אפשר היה לנצח בה, כי אי-אפשר לנצח התקוממות לאומית בשום מקום. כל החיים שבזבזו שם, בזבזו לריק, ים של דם ורמעות, חרם של גופות מרוסקות, אי-סוף שכול, יתמות ונכות — והכל לחינם.

האחרים לכל אלה, פוליטיקאים וגנרלים, לא אמרו מעור-לם "סליחה, טעינו". העיתונאים לא נתבעו אף לאחריית מוס-רית.

אדם הגון היה לוקח אקדח ושם קץ לחייו ליד גלעד קורב-ננותיו. אבל אלסופ חי בנוחיות עד הסוף. זה מרגיו.